

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Marjo Jokela ja Nanna Kaksonen

KOULUSOSIONOMIN TYÖNKUVAN KEHITTÄMINEN KYMINTEHTAAN
KOULUSSA

Opinnäytetyö 2014

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

JOKELA, MARJO

KAKSONEN, NANNA

Koulusosionomin työnkuvan kehittäminen Kymintehtaan koulussa

Opinnäytetyö

34 sivua

Työn ohjaaja

lehtori Johanna Jussila

Toimeksiantaja

Petri Haapio, Kymintehtaan koulu

Toukokuu 2014

Avainsanat

sosiaalityö, koulu, varhainen tuki, oppilashuoltotyö

Opinnäytetyön tarkoituksena on perehtyä koulusosionomin työnkuvaan, koulussa tehtävään sosiaalityöhön ja tuoda jo olemassa olevaa tietoa näkyväksi. Tarkoituksena on myös tuoda esiin varhaisen tuen merkitys koulun arjessa. Kouvolan alueen kouluissa ei opinnäytetyön toteutuksen aikana työskentele tai sitä ennen ole työskennellyt koulusosionomeja.

Opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö. Teoreettisena viitekehyksenä opinnäytetyössä on varhainen tuki ja vahvana teoriapohjana on sosiaalityö koulussa. Yksi vaikuttava teoreettinen lähtökohta on Jari Koposen kehittämä parkkitoimintamalli. Tätä toimintamallia on sovellettu ja toteutettu Kymintehtaan koulussa tämän opinnäytetyön toiminnallisena osuutena.

Opinnäytetyön tavoitteena on saada empiirisiä tuloksia koulusosionomin työstä Kymintehtaan koulussa mm. parkkitoiminnan avulla, sekä tuoda koulusosionomin työnkuvaa koulun työyhteisön tietoisuuteen. Tavoitteena on myös hyödyntää saatuja tuloksia tuomalla ne opinnäytetyön muodossa tietoisiksi ja näkyviksi.

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden aikana saadut havainnot, päätelmät, palautteet sekä asiantuntijahaastattelut tukevat vahvasti teoreettista tietoa siitä, että koulun arjessa tarvitaan sosiaalityön lisäresursseja. Koulun arkeen on tullut sekä yhteiskunnallisten että perherakenteiden muutosten myötä entistä enemmän haasteita, joihin sosiaalityöllä voidaan vastata.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Services

JOKELA, MARJO

Bachelor of social services work development

KAKSONEN, NANNA

at Kymintehdas School

Bachelor's Thesis

34 pages

Supervisor

Johanna Jussila, Senior Lecturer

Commissioned by

Petri Haapio, Kymintehdas School

May 2014

Keywords

socialwork, school, early support, student welfare

The purpose of this thesis is to get to know the work of a bachelor of social services, the social work at school, and to bring forth already existing information. One purpose is also to induce the significance of an early support in the everyday school work. During the implementation of this thesis there were no bachelors of social services working in the schools of the Kouvola region.

A thesis is a functional development project. The early support creates a theoretical framework in this thesis and the social work at school forms a strong theoretical basis. An influential theoretical starting point is "Parkki", a functional model developed by Jari Koponen. It has been adapted and implemented in Kymintehdas school, Kouvola as the functional part of this thesis.

The aim of this thesis is to get empirical research results from the work of a bachelor of social services at Kymintehdas school with the help of Koponen's model and also to bring the job description of a bachelor of social services to the awareness of the working community. One aim is also to benefit the results already gained by giving them visibility in the form of a thesis.

The observations, conclusions, feedback and expert interviews got during the functional part of the thesis strongly support the theoretical knowledge about the fact that there is need for additional resources for social work in school. Along with social changes as well as changes in family structure there have emerged more and more challenges to the everyday life in school that social work can correspond to.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	VARHAINEN TUKI JA TUKEMINEN	7
	2.1 Varhainen tuki	7
	2.2 Kasvatuskumppanuus	9
3	OPPILASHUOLTOTYÖTÄ JA KOULUN ARKEA OHJAAVAA LAINSÄÄDÄNTÖÄ	11
	3.1 Työrauhalaki	11
	3.2 Perusopetuslaki	12
	3.3 Lastensuojelulaki	12
	3.4 Oppilashuoltolaki	12
	3.5 Salassapito ja vaitiolovelvollisuus	13
4	SOSIAALITYÖ KOULUISSA	14
	4.1 Oppilashuolto	14
	4.2 Koulusosionomin työnkuva	15
	4.3 Kuraattorin työnkuva	16
5	PERUSTEITA KOULUSOSIONOMIN TYÖLLE	18
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	20
	6.1 Opinnäytetyön tavoite	20
	6.2 Toteutusympäristön kuvaus	21
	6.3 Toimenpiteet ja menetelmät	21
7	PARKKI -TOIMINTAMALLI KYMINTEHTAAN KOULUSSA	23
	7.1 Parkki -toimintamallin soveltaminen	23
	7.2 Parkkitoiminnan käynnistyminen Kymintehtaan koululla	24
	7.3 Parkkitoiminnan toteutus	24
8	POHDINTA JA OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI	25
	8.1 Pohdinta	25

8.2 Oma oppiminen	27
8.3 Tilaajan palaute	29
8.4 Jatkotutkimusehdotuksia	30
LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Olemme usein lukeneet ja kuulleet kommentteja siitä, miten opettajan työ on muuttunut vuosien kuluessa enemmän haastavammaksi. Opettaja joutuu kokemaan päivittäin työssään haastavia tilanteita oppilaiden sekä lisääntyvissä määrin myös oppilaiden huoltajien taholta. Kouluissa on sosiaalityöntekijänä kuraattori, mutta kuraattorin työ ei yksin riitä vastaamaan nykypäivän sosiaalisten ongelmien ratkomiseen. Lisäresursseja tarvittaisiin etenkin ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen työssä. Kuraattorin työ on tällä hetkellä enemmänkin ennaltaehkäisevän ja korjaavan työn välimuoto.

Yhteiskunnan muuttuminen on yhtenä vaikuttajana koulun työrauhan häiriintymisen takana. Tämä tekijä on sellainen, mihin koulu ei oikein voi vaikuttaa. Saloviita (2007, 33) toteaa, että aikuisten auktoriteettiaseman muuttuminen on heikentänyt opettajan asemaa luokassa. Työrauhan säilyttämisen kannalta se merkitsee sitä, että jotkut perinteiset tavat tai keinot on muutettava uusiin.

Tutkimusten mukaan 91 % opettajista on kokenut, että käyttäytymisongelmien takana olisi kotien puutteellinen kasvatustyö. Käytöshäiriöisten oppilaiden kotitaustoja verrattaessa moitteettomasti koulutyönsä hoitaneiden oppilaiden taustoihin havaittiin yhteisiä piirteitä käyttäytymisongelmaisten oppilaiden perheissä. Näissä perheissä kasvatusto saattoi olla puutteellinen, eli se oli joko liian tiukka, salliva tai epäjohtonmukainen. Vanhemmat saattoivat olla myös vihamielisiä ja välinpitämättömiä, perhe hajonnut tai puolisojen välit huonossa kunnossa. (Saloviita 2007, 34 - 36.)

Tämä kaikki heijastuu ja vaikuttaa lapsen ja nuoren kehitykseen sekä käyttäytymiseen. On myös havaittu, että vanhempien on vaikea puhua lasten ongelmista. Opettajat ovat kritisoineet, että joutuvat paikkaamaan kotien kasvatustyön puutteita. Kouluissa painotetaan ja puhutaan monesti mm. vanhempainilloissa siitä, miten tärkeää lapselle on rajat ja rakkaus, sekä unentarve kasvavalle nuorelle. (Saloviita 2007, 36.)

Koulunkäynnin kannalta on tärkeää, että oppilas kokee koulun turvalliseksi paikaksi, johon on hyvä tulla ja jossa ollaan kiinnostuneita oppilaiden hyvinvoinnista. Olisi tärkeää, että oppilas tulisi kuulluksi ja hän tuntisi luottamusta, kunnioitusta ja huolenpitoa opettajalta. Tämä toteutuu ehkä helpommin luokanopettajalta alakoulussa kuin aineopettajan kanssa yläkoulussa. Aineopettajan oppilasmäärät ovat suuria ja luokat

vaihtuvat tiuhaan, joten henkilökohtaisia suhteita on vaikea luoda. (Saloviita 2007, 37.)

WHO:n tutkimuksessa vain parikymmentä prosenttia 15 - vuotiaista koki, että opettajia kiinnosti se, mitä oppilaille kuului. Suurilta osin häiriökäyttäytyminen luokassa on oppilaan huonon itsetunnon merkki ja huomion hakemista, mm. valtakamppailulla. Alun pienet ongelmat voivat kasvaa vähitellen suuremmiksi, kun oppilas ei koe saavansa toivottua huomiota. Tällöin huomion hakemisen keinot kovenevat ja sääntöjä rikotaan sekä haastetaan opettaja valtakamppailuun. (Saloviita 2007, 39.)

Sosiaalityötä tulisi kehittää ja resurssit tulisi kohdentaa oikein tämän päivän kouluissa. Haluamme opinnäytetyöllämme tuoda esille sosiaalityön tarpeen. Samalla haluamme osoittaa miten hyvin koulusosionomin työnkuva vastaa koulun arjessa tarvittavaan tukeen ja ohjaukseen jo nykyisen oppilashuollon lisäksi. Opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa olemme kehittäneet ja kokeiluluontoisena toimintamallina toteuttaneet parkkitoimintaa moniammatillisessa työyhteisössä Kymintehtaan koululla. Tämän toiminnan aikana olemme tehneet havaintoja ja päätelmiä, jotka vahvistavat ajatamme siitä, että koulusosionomin työ olisi erittäin toivottu ja tarpeellinen tämän päivän koulumaailmassa.

2 VARHAINEN TUKI JA TUKEMINEN

2.1 Varhainen tuki

Varhainen tuki voi määritteenä viitata lapsen tai nuoren kasvun ja kehityksen varhaisessa vaiheessa saatavaan tukeen tai mahdollisimman varhain käynnistyviin tukitoimiin. Varhaiseen tukeen liittyy ennaltaehkäisevä, kasvua ja kehitystä tukeva näkökulma. Varhaista tukea voidaan järjestää osaksi lapsen tai nuoren arkea moniammatillisessa kasvatusympäristössä. Oppilaan tukeminen varhaisessa vaiheessa kannattaa myös taloudellisesti, sillä mahdollisimman ajoissa huomattu tuen tarve on edullisempaa kuin suuremmaksi kasvaneet ongelmat ja tarpeet. (THL 2014a.)

Varhainen tuki ja varhaisessa vaiheessa puuttuminen asioihin tarkoittavat myös työskentelytapaa, jossa lapset tai nuoret ja heidän perheensä saavat tukea silloin, kun he si-

tä tarvitsevat, eli oikeana aikana ja oikeassa muodossa. Puhuttaessa varhaisesta tuesta, rinnalla kulkee usein myös käsitteet varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisevä työ. Toisaalta varhainen tuki toteutuu myös erilaisissa perheitä tukevissa palveluissa, kuten varhaisen tuen perhetyössä, joka taas on lapsiperheille tarkoitettua tukea, ohjausta ja neuvontaa erilaisissa elämäntilanteissa. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2014.)

Varhaisen tuen käsikirjassa (2012, 2 - 3) varhainen puuttuminen ja tuki nähdään ehkäisevänä lastensuojeluna, jossa eri alojen työntekijät ja lapsen tai nuoren lähiverkosto tekevät yhteistä työtä hänen hyvinvoinnin edistämiseksi. Siinä varhaisen tuen ajatuksena on, että lapsen tai nuoren hyvinvointi saavutetaan tukemalla vanhemmuutta ja perhettä. Muita yhteyksiä, joissa varhainen tuki nousee esille, ovat mm. varhaisen tuen sosiaaliohjaus, lapsiperheiden palvelut ja varhainen tuki sekä lapsiperheiden varhaisen tuen palvelut.

Myös Wallin (2011, 101) tuo kirjassaan varhaisen tuen yhteydessä esille ennakoivan lastensuojelutyön. Siinä perusideana on luoda ja kehittää kaikkien saavutettavissa olevia, hyvinvointia tukevia palveluja, ennakoivan työn polkuja ja vyöhykkeitä. Tavoitteena on edistää tietyssä elämäntilanteessa tai -vaiheessa olevien selviytymistä ilman varsinaista lastensuojeluasiakkuuden syntymistä.

Helsingin kaupungin sosiaaliviraston tekemän *Varhainen tuki – kohti hyviä käytäntöjä* -oppaan (2008) mukaan varhainen puuttuminen sijoitetaan usein ennalta ehkäisevän ja korjaavan työn väliin. Siinä määritellään varhaisen tuen tavoitteeksi lapsen hyvinvointi, joka saavutetaan tukemalla vanhemmuutta ja perhettä. Varhaisessa tuessa on haasteena pitää lapsi ja nuori toiminnan keskiössä, kun tuetaan vanhemmuutta. Oppaassa mainitaan varhaisen tuen portaatt, joissa ensimmäisessä askeleella mietitään, missä toimitaan. Tämä tarkoittaa, että toiminta tapahtuisi mahdollisimman lähellä asiakasta matalan kynnyksen periaatteella. Toisessa askeleessa mietitään, miten toteutetaan, eli onko esimerkiksi aikaa kuunnella asiakasta ja millainen työote on. Kolmannessa askeleessa mietitään, mitä toimintaa toteutetaan eli mitä tukea asiakas tarvitsee.

Heinämäen (2007) mukaan pedagogiset ja sosiaaliset tuen tarpeet nousevat yhä enemmän esiin koulun arjessa eikä niihin useinkaan löydy ratkaisukeinoja. Koulussa varhainen tuki nähdään pedagogisen perustan ja erityistuen välissä. Oppilaan tuen tarpeet voivat kestää eripituisia aikoja. Tuen tarpeisiin voivat vaikuttaa mm. erilaiset perheen elämäntilanteet. Oppilaan tukemisessa on tärkeä huomioida tuen oikea ajoitus.

tus. Liian myöhään tuleva tuki, voi vaatia paljon enemmän toimenpiteitä, kun oppiminen on vaikeutunut ja kiinni kurottavaa on yhä enemmän.

Varhainen tuki sisältää myös ennalta ehkäisevän työn. Tutkimuksien mukaan ennalta ehkäisevä työ oppilaiden hyvinvoinnin lisäämiseksi on lyhyessä ajassa halvempaa, kuin korjaava työ. Esimerkiksi lasten- ja nuortenpsykiatrinen työ on erittäin kallista ja pitkäaikaista. Suomessa on arvioitu, että yhden syrjäytyneen lapsen hoitokulut voivat nousta hänen elinaikanaan hoidosta ja kohtelusta riippuen 670 000 – 840 000 euroon. (Pulkkinen & Launonen 2005, 26 - 27.)

2.2 Kasvatuskumppanuus

Yhteiskunnassamme suurin osa lapsista ja nuorista voi tällä hetkellä hyvin, mutta yhä kasvava on joukko lapsia ja nuoria, jotka voivat huonosti. Kuinka paljon koulun kuuluu tietää siitä, mitä oppilaiden kodeissa tapahtuu? Tätä asiaa joudutaan pohtimaan koulun arjessa ehkä liiankin usein. Vaikka laki velvoittaa koulut yhteistyöhön kotien kanssa, niin laista puuttuu määritelmä siitä, millaista yhteistyön tulee olla. (Perusopetuslaki 628/1998.)

Opettajan työssä yksi haastavimmista tehtävistä on tasapainoilla luottamuksellisen suhteen luomisessa oppilaaseen ja samalla myös tämän vanhempiin. Yhtäältä opettajien on kunnioitettava vanhempien kasvatuseriaatteita ja toisaalta taas kyettävä puuttumaan havaitsemiinsa mahdollisiin laiminlyönteihin oppilaan kotikasvatuksessa. (Lämsä 2013, 49.)

Ympäri Suomea käynnistettiin 1990-luvulla erilaisia kasvatusyhteistyöhankkeita, joiden idea oli, että vanhemmat valtuuttivat muitakin aikuisia osallistumaan lastensa kasvatukseen. Toiminta ei kuitenkaan ottanut vielä silloin kunnolla tulta alleen. Yhteiskunnan muuttuessa ja kehittyessä tämänkaltaiselle toiminnalle on jälleen syntynyt tarve. Nykyään samasta asiasta puhutaan kasvatuskumppanuutena. Kasvatuskumppanuudessa on kyse siitä, että kaikki lapsen kasvatukseen osallistuvat henkilöt ovat vuorovaikutuksessa keskenään toimien yhteisten kasvatustavoitteiden mukaisesti. (Lämsä 2013, 49.)

Kodin ja koulun välinen toimiva kasvatuskumppanuus perustuu molemminpuoliselle kunnioitukselle sekä yhteiselle sitoumukselle toimia lapsen ja nuoren kasvua, kehitys-

tä ja oppimista tukien. Jotkut kodit siirtävät yhä enemmän kasvatusvastuutaan koulun harteille. Näissä kodeissa on voinut hämärtyä se tosiasia, että perimmäinen kasvatusvastuu on aina lapsen kodilla. (Mäkelä-Rönholm 2006, 50 – 52.) Myös Lämsä (2013, 50) korostaa kodilla olevan ohittamaton vastuu lasten kasvatuksesta, mutta hän muistuttaa myös koululla olevan vastuu tukea lasten ja nuorten kasvua. Yhtälaillla vastuu on kaikilla muillakin lapsen ja nuoren kasvuympäristössä vaikuttavilla tahoilla.

Koulun ja kodin välisessä kasvatuskumppanuudessa yhdistyy ammattilaisen asiantuntemus, sekä vanhemman tuntemus omasta lapsesta ja tämän hyvinvoinnin edistämisestä. Tämä jaettu asiantuntijuus luo hyvän pohjan aidolle kohtaamiselle ja tasavertaiselle vuoropuhelulle koulun ja kodin välillä. (Lämsä 2013, 50.) Juusola (2011, 232) kuvaa kirjassaan Vahvaksi rakastetut lapset kasvatuskumppanuuden olevan kuin *”silta joka kannattelee lapsen turvallisuuden tunnetta ja sosiaalista kehitystä”*.

Koulun arjessa on selkeästi havaittavissa, että oppilaat joiden vanhemmat jakavat kasvatuskumppanuuden koulun kanssa, ovat tasapainoisia ja heidän arki koulussa sujuu enimmäkseen hyvin. Koulun ja kodin välisen kasvatuskumppanuuden puuttuminen taas näkyy joillakin oppilailla mm. jatkuvina ongelmina koulun arjen hallinnassa ja rimpuiluna koulun sääntöjä vastaan. (Mäkelä-Rönholm 2006, 50 – 52.)

Kunkin koulun opetussuunnitelmasta tulee ilmetä, kuinka kussakin koulussa järjestetään kodin ja koulun välinen yhteistyö. Monet koulut ovatkin päätyneet toteuttamaan yhteistyötä kasvatuskumppanuuden periaatteella. Lapsen elämän keskeisin toimintaympäristö on koti, mutta siinä ohessa myös koulu on lapsen ja nuoren kasvulle ja oppimiselle merkityksellinen kehitysympäristö. Kasvatuskumppanuussuhteen luominen on haastava tehtävä niin opettajille kuin oppilaiden huoltajillekin. Positiivisen palautteen ja kiitoksen antaminen uhkaa usein jäädä negatiivisten asioiden varjoon, jolloin yhteistyötä ympäröi negatiivinen ilmapiiri. Yhteistyö ei saisi rakentua vain oppilaan ongelmien ympärille, vaan entistä enemmän tulisi nostaa esille myönteisiä asioita. (Juusola 2011, 232.)

Mäkelä-Rönholm toteaa (2006, 52 – 53), että kodeissa suhtaudutaan hyvin eri tavoin koululta koteihin lähteviin palautteisiin. Toiset huoltajat ymmärtävät yhteistyön merkityksen ja ovat hyvillään siitä, että koulussa puututaan ongelmiin, kun taas toisesta kodista tehdään vastahyökkäys koulua kohti. On myös olemassa vanhempia, joiden mielestä heidän lapsensa eivät ole koskaan tehneet mitään väärin. Jos huoltajalla on

tällainen asenne, eikä lapsen tarvitse koskaan vastata teoistaan, saattaa koti ja koulu ajautua vakaviin ristiriitoihin keskenään.

OAJ:n tekemän työolobarometrin mukaan viimeisen 12 kuukauden aikana n. 35 000 opettajaa on joutunut oppilaiden kiusanteon tai henkisen väkivallan uhriksi. Tämän seurauksena n. 3800 opettajaa oli jäänyt pois työstä tai sairastunut. Tällaisissa ongelmatilanteissa erityisen ikävää on sekin, että koko kouluyhteisö joutuu kärsimään tilanteesta. (OAJ työolobarometri 2014.)

Ongelmien ratkaisussa on aina otettava huomioon kaikkien osapuolten näkemys tilanteesta ja siksi on hyvä että sen selvittelyyn osallistuu puolueeton työntekijä, joka antaa jokaiselle mahdollisuuden tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. Sosionomi voisi hyvin ammattinsa puolesta toimia puolueettomana työntekijänä ja tukea vastavuoroisen ja tasa-arvoisen vuorovaikutussuhteen syntymistä opettajien ja huoltajien välillä. Sosionomin ammattitaitoon kuuluu kyky tarkastella asioita sekä oppilaan, opettajan että huoltajan näkökulmista ja vahvistaa jokaista osapuolta löytämään itse keinoja, miten jokainen itse voisi vaikuttaa ongelman ratkaisuun.

3 OPPILASHUOLTOTYÖTÄ JA KOULUN ARKEA OHJAAVAA LAINSÄÄDÄNTÖÄ

3.1 Työrauhalaki

Vuoden 2014 alusta on tullut voimaan uudistunut vuoden alusta voimaan astunut lakipaketti perusopetuksen työrauhaa lisäävistä toiminnoista. Lakiuudistus lähti käyntiin opettajien keskuudessa syntyneestä huolesta. OAJ:lle tehdyn kyselyn mukaan 72 prosenttia vastaajista kertoi työrauhaongelmien koulussa lisääntyneen. Kesäkuussa 2012 OAJ, Suomen rehtorit, Opsia ja Vanhempainliitto toimittivat yhteisvoimin lakiesityksen silloiselle opetusministerille Jukka Gustafssonille.

Paketti tuo toi muutoksia perusopetusta, lukiota, ammatillista koulutusta ja ammatillista aikuiskoulutusta koskeviin lakeihin. Kännyköiden käyttö on kiellettyä, ja ne on pidettävä suljettuina oppituntien aikana. Opettajalla on myös lupa ottaa kännykkä tai muu opetusta häiritsevä tai vaarallinen esine pois oppilaalta. Oppilaiden häiriökäyttäytymiseen saa uuden lain mukaan puuttua kuka tahansa koulun opettaja, ennen vain

oma opettaja sai puuttua. Oppilas voidaan määrätä siivoamaan aiheuttamansa sotkun, se ei ole rangaistus, vaan oppilaan velvollisuus. Lakiuudistuksen myötä halutaan lisätä mm. kasvatuskeskusteluja opettajan, oppilaan ja tämän huoltajien kesken. Näitä kasvatuskeskusteluja on ennenkin käyty, mutta nyt laki säättää siihen velvollisuuden. Huomioitavaa kuitenkin on, että jotta nämä lakiuudistukset saataisiin toimimaan koulun arjessa, on rehtoreille ja opettajille tarjottava mahdollisimman pikaisesti koulusta ja ohjausta niiden käytännöistä. (Opettaja-lehti 1-2/2014.)

3.2 Perusopetuslaki

Perusopetuslain mukaan koulun oppilas ei saa häiritä opetusta tai muutoin rikkoa koulun järjestystä eikä kohdella opettajaa tai muita oppilaita epäkunnioittavalla tavalla. Lain mukaan oppilas, joka häiritsee tai rikkoo koulun sääntöjä, voidaan mm. määrätä poistumaan luokasta tai koulun järjestämästä tilaisuudesta. Myös kotitehtävänsä laiminlyönyt oppilas voidaan määrätä koulupäivän päätyttyä valvonnan alaisena suorittamaan tehtäviään. (Perusopetuslaki 13.6.2003/477, 36.§.)

3.3 Lastensuojelulaki

Oppilashuolto ja koulun sosiaalityö on ehkäisevää lastensuojelua. Lastensuojelulaki vuodelta 2007 ohjaa ehkäisevää lastensuojelua ja koulunkäynnin tukea. Kuraattorityö on määritelty lastensuojelulain 9§:ssä seuraavasti, kunnan tulee järjestää lapsille ja nuorille riittävästi koulupsykologi ja kuraattoripalveluita, joilla tuetaan ja ohjataan heidän koulunkäyntiä ja kehitystä, sekä poistetaan ja ehkäistään niihin liittyviä sosiaalisia ja psyykkisiä vaikeuksia. Näiden palveluiden tarkoitus on myös edistää koulun ja kodin välistä yhteistyötä ja sen kehittämistä. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 9.§.)

3.4 Oppilashuoltolaki

Elokuun 2014 alussa tulee voimaan laki oppilas- ja opiskelijahuollosta (1287/2013). Tämä uusi laki kattaa oppilas- ja opiskelijahuollon palveluta aina esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen saakka. Lain voimaan tullessa kunnan on tarjottava sen alueella sijaitsevien oppilaitosten opiskelijoille kuraattorin, vastaavan kuraattorin sekä opiskeluhuollon psykologipalvelut. Tämän lain mukaiset palvelut on järjestettävä kaikille sen alueen oppilaitosten opiskelijoille oppilaitoksen ylläpitäjästä riippumatta.

Uudessa laissa nostetaan esille erityisesti ennaltaehkäisevän ja yhteisöllisen työotteen merkitys, sekä oppilaiden osallisuuden ja osallistamisen tärkeys ongelmien ehkäisemiseksi. Tämän tavoitteen saavuttamisessa voisi koulusosionomeilla olla merkittävä rooli.

Kunnan velvollisuudet lisääntyvät myös esi- ja perusopetuksen oppilaiden palvelujen järjestämisen osalta. Kunnalla on velvollisuus järjestää nykyisten kuraattori- ja psykologipalvelujen lisäksi kunnan omien koulujen käyttöön myös vastaavan kuraattorin palvelut. (Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta 1287/2013.)

Myös koulukuraattoreiden kelpoisuusvaatimuksia kiristetään. Nykyään joissakin kunnissa kuraattorin kelpoisuusvaatimukseksi on riittänyt soveltuva ammattitutkinto tai soveltuva muu koulutus. Uuden lain myötä kuraattorin kelpoisuusvaatimuksena on sosiaalialalle suuntaava sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto (Laki sosiaalihuollon ammatillisista kelpoisuusvaatimuksista 272/2005, 6. §.)

3.5 Salassapito ja vaitiolovelvollisuus

Oppilashuoltotyön tavoitteena on etsiä ja löytää oppilaan kannalta parhaat ratkaisut tämän tilanteiden ratkaisemiseksi. Se on ammatillista toimintaa, jonka yhteistyössä korostuu velvollisuus tietojen jakamiseen ja tuottamiseen saatavilla olevista palveluista ja toiminnasta. Oppilaan ja huoltajien tulee saada oikeaa ja ajan tasalla olevaa tietoa erityisesti oppilashuoltotyöstä, siihen sisältyvistä palveluista ja menettelytavoista. Myös oppilashuoltotyötä tekevien eri ammattilaisten väliseen yhteistyöhön kuuluu saumaton viestintä. Yhteiset tavoitteet sekä toiminta kuuluu myös kirjata ylös. Nämä kirjaamiset toimivat pohjana arvioinnissa ja seurannassa, sekä ovat edellytys toiminnan kehittämiseksi. Oppilashuoltotyössä käsitellään paljon oppilaiden ja heidän perheidensä välisiä yksityisiä ja arkaluontoisia, lain mukaan salassa pidettäviä asioita. (Henkilötietolaki 621/1999, 22. ja 23. §.) ”*Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja kieltoa ilmaista tieto suullisesti eli vaitiolovelvollisuutta sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi*” (Henkilötietolaki 621/1999, 22. ja 23. §). Oppilashuoltotyössä on huolehdittava, että kaikissa tilanteissa oppilaan ja tämän perheen oikeusturva säilyy.

4 SOSIAALITYÖ KOULUISSA

Koulusosiaalityötä on tehty Suomessa jo lähes puoli vuosisataa niin perusopetuksessa kuin toisen asteen oppilaitoksissa. Tämän päivän koulussa koulusosiaalityö on ikään kuin jäänyt lastensuojelun ja opetustoimen palvelujärjestelmässä väliinputoajaksi. Koulusosiaalityötä ei pidetä olennaisena lastensuojelun toimijana, mutta ei opetustoimenkaan. Alueelliset erot koulusosiaalityön toteutuksessa ovat huomattavia. Palveluita ei joko ole ollenkaan saatavissa, tai jos niitä on, niiden määrä ei vastaa tarvetta. (Wallin 2011, 21 - 23.)

Koulu ei ole vain joukko yksilöitä, vaan myös yhteisö. Monet yksilöiden kriisit ja ongelmat syntyvät tässä yhteisössä, joten ne on myös ratkaistava siellä, eikä kokonaan sen ulkopuolella. Koulu avaa ainutlaatuisia näkymiä ennalta ehkäisevälle toiminnalle. Yhteiskunta menettää paljon, jos se ei hyödynnä koulun ja lastensuojelun yhteistä osaamista lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Koulusosiaalityötä ei ole vielä hyödynnetty kokonaan yhteiskunnan voimavaraksi, niin kuin sitä tulisi hyödyntää. (Wallin 2011, 27 - 29.)

4.1 Oppilashuolto

Perusopetuslain mukaan (13.6.2003/477, 36. §) oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuollon keskeisenä tehtävänä on huolehtia lapsen ja nuoren oppimisen perusedellytyksistä, psyykkisestä, fyysisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. Oppilashuollon tuki on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä. Oppilashuollon tavoitteena on luoda turvallinen ja terve koulu- ja oppimisympäristö, ehkäistä syrjäytymistä, suojata mielenterveyttä sekä edistää kouluyhteisön hyvinvointia. Tavoitteena on myös oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä koulunkäyntiin liittyvien muiden ongelmien ehkäiseminen, lieventäminen, tunnistaminen ja poistaminen mahdollisimman varhain.

Oppilashuollon tehtävänä on edistää lapsen ja nuoren oppimista, sekä tasapainoista kehitystä ja kasvua. Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa (Opetushallitus 2014) korostetaan oppilashuollon moniammatillista luonnetta. Niiden mukaan oppilashuolto kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille.

Oppilashuoltoon sisältyvät opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto, kouluterveydenhuolto, suun terveydenhuolto, koulupsykologipalvelut sekä koulukuraattoripalvelut. Oppilashuollosta laaditaan yhteistyönä suunnitelma, jossa kuvataan oppilashuollon yliset periaatteet ja yhteistyö, työn- ja vastuunjako sekä koulun toiminta kouluyhteisön terveellisuuden ja turvallisuuden edistämiseksi. Suunnitelmassa tulee olla myös kuvattuna kouluyhteisön toimintatavat ongelma- ja kriisitilanteiden ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi ja hoitamiseksi sekä kirjata toimintamallit mm. poissaolojen seurannasta, kiusaamisesta, väkivallasta ja häirinnästä. (Opetushallitus 2014.)

Oppilashuoltotyötä toteutetaan ja kehitetään moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä. Oppilashuoltoryhmä osallistuu koko kouluyhteisön hyvinvointia edistävään työhön arvioimalla hyvinvointitilannetta koulun ja luokan tasolla. Oppilashuoltoryhmä toimii myös asiantuntijana terveellisen ja turvallisen opiskeluympäristön kehittämisessä. (THL 2014b.)

Oppilashuoltoryhmässä moniammatillinen asiantuntijuus (pedagoginen, psykologinen, sosiaalityön, terveydenhuollon) toteutuu parhaiten, kun ryhmän jäsenillä on yhteinen näkemys tavoitteista. Tämä edellyttää jatkuvaa, avointa, toisia kuuntelevaa ja kunnioittavaa vuorovaikutusta. Oppilashuoltoryhmän puheenjohtajana toimii yleensä koulun rehtori. Muina jäseninä ovat kouluterveydenhoitaja ja -lääkäri, koulukuraattori, koulupsykologi, erityisopettaja ja opinto-ohjaaja. Tarvittaessa myös luokanopettaja, luokanvalvoja tai muut oppilaan hyvinvointia ja kuntoutusta edistävät erityistyöntekijät. (Sosiaaliportti 2012a.)

4.2 Koulusosionomin työnkuva

Koulusosionomi uutena ammattikuntana peruskouluissa on tällä hetkellä hyvinkin ajankohtainen puheenaihe, ja monessa kunnassa mietitään, miten koulusosionomi sijoittuisi luontevasti kouluympäristöön. Koulusosionomi voisi toimia kiireisen kuraattorin työparina ja omalla työpanoksellaan keventää kuraattorin työtaakkaa.

Koulusosionomin ammattitaidosta on todettu olevan hyötyä etenkin niissä tilanteissa, joissa kuraattorin ja opettajien työnkuva tai aika eivät riitä venymään. Tällaisia tilanteita ovat mm. poissaolojen selvittelyt, akuutit konfliktitilanteet, erilaiset kriisit yksilö- tai yhteisötasolla, sekä tarvittaessa kotikäynnit. (Alanko-Kahiluoto 2010.)

Kukkasen koululla Nastolassa (Kasvun ja oppimisen tuen polkuja Nastolassa, 2013) on työskennellyt koulusosionomi vuodesta 2012 lähtien. Siellä koulusosionomi toimii osana moniammatillista oppilashuoltoryhmää tehden yhteistyötä opettajien, erityisopettajien, nuorisotyön ja sosiaalipalveluiden kanssa. Tämä työskentelymalli on mahdollistanut oikea-aikaisen tuen ja avun saannin koulun arjessa, oli tarve lähtöisin sitten oppilaasta tai opettajasta.

Koulusosionomin työnkuva on tarpeiden mukaan joustava ja monimuotoinen. Koulusosionomi osallistuu aktiivisesti koulun arjen toimintoihin mm. kerho- ja ryhmätoimintaan, erilaisten tapahtumien suunnitteluun ja järjestelyyn, vanhempainiltoihin ja erilaisiin työ- ja kehitysryhmiin. Koulusosionomi on myös joustavasti oppilaiden tavattavissa esim. välitunneilla, joko omassa tilassaan, ulkona tai käytävillä. Koulusosionomi on aikuinen, jolla on aidosti aikaa kohdata, kuunnella ja tukea oppilaita, silloin kun tarve vaatii.

Niillä kouluilla, joilla koulusosionomeja työskentelee, heidän työnkuvaansa kuuluu olennaisesti myös jonkinlaista pysäkki- ja parkkitoimintaa, nimikkeiden vaihdellessa kouluittain. Nastolassa pysäkillä tai parkkiin lähetetään oppilaita eri syistä mm. oppitunnin häiritseminen, opiskeluvälineiden puuttuminen, tekemättömät tehtävät, luvattomat poissaolot tai oppilaan omasta pyynnöstä, kun jokin estää opiskelua tunnilla. Pysäkillä tai parkissa oppilas pääsee ratkomaan ongelmiaan ja purkamaan opiskelun esteitä yhdessä koulusosionomin kanssa. (Kasvun ja oppimisen tuen polkuja Nastolassa, 2013.)

Parkkiin voi myös mennä vapaaehtoisesti tekemään läksyjä tai kertaamaan koetta varten. Joillekin oppilaille on yhdessä huoltajien ja luokanvalvojan kanssa laadittu suunnitelma säännöllisistä läksyparkkipäivistä, jos läksyt ovat olleet toistuvasti tekemättä.

4.3 Kuraattorin työnkuva

Koulukuraattori on koulun sosiaalityöntekijä, joka on erikoistunut ehkäisevään lastensuojelutyöhön. Kuraattori auttaa oppilaita, joilla on vaikeuksia koulunkäynnissä, omaan kasvuun ja kehitykseen liittyvissä ongelmatilanteissa ja ihmissuhde- tai perhesuhdeongelmissa. Kuraattorin työalue on laaja ja työtehtävänä on koko kouluyhteisön hyvinvoinnin ja toiminnan tukeminen. Kuraattorin työkuvaan kuuluu myös kotien

ja koulun välisen yhteistyön tukeminen. Kuraattori kuuluu koulun oppilashuoltoryhmään. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014.)

Hän työskentelee kouluissa, jolloin kuraattorinpalvelut ovat helposti saatavaa lähipalvelua. Oppilaat ohjataan kuraattorin asiakkaiksi opettajan, vanhempien, oppilashuoltoryhmän tai oppilaan omasta aloitteesta. Aloitteentekijänä voi myös olla lastensuojelu, perheneuvola, nuorisotoimi, poliisi tai psykiatrian poliklinikka. Asiakkuuden perusteena ovat yleensä käyttäytyminen, sosiaaliset suhteet, perheeseen liittyvät ongelmat, tunne-elämän ongelmat tai koulunkäyntijärjestelyihin tai oppimiseen liittyvät ongelmat. (Salminen 2013, 11 – 14.)

Kuraattorit työskentelevät lapsikeskeistä työmenetelmiä käyttäen. Näissä menetelmissä korostetaan lapsen kuulluksi tulemistä ja aitoa kohtaamista. Oppilaalla on mahdollisuus yksilöllisiin tukikeskusteluihin, joissa voi keskustella hänelle itselleen tärkeistä asioista tai käsitellä tunteitaan ja ajatuksiaan aikuisen kanssa. Koulukuraattorit tekevät myös luokka ja ryhmähavainnoiteja. Kuraattori tekee myös paljon yhteistyötä mm. erityisopettajan, kouluterveydenhoitajan, koulupsykologin tai koulusosionomin kanssa. (Salminen 2013, 11 – 14.)

Koulukuraattorin työn toteutuminen kirjattujen tavoitteiden mukaan on käytännössä erittäin haasteellista. Tämän hetkisten suositusten mukaan sosiaalityön henkilöstömitoitukset on yksi kuraattori per 500 oppilasta tai 3 koulua kohtaan. Näissä suosituksissa tulisi kuitenkin huomioida oppilasmäärien lisäksi mm. erityisoppilaiden, maahanmuuttajien ja erityiskoulujen määrä. Työhön vaikuttavat myös koulujen suuruus, alueet, perheiden sosioekonomiset tilanteet ja muut saatavilla olevat palvelut. Kohtuullinen vuosittainen asiakas määrä voisi olla 70 asiakasta per koulukuraattori. (Gråsten-Salonen 2008.)

Työn henkisinä kuormitustekijöinä ovat mm. yksin oman alansa asiantuntijana toimiminen kouluyhteisössä, jatkuva ongelma- ja kriisitilanteisiin paneutuminen, työskenteily useassa kouluyhteisössä, jatkuvat yhteiskunnalliset muutokset sekä ylimitoitettu oppilasmäärä työn tavoitteiden saavuttamiseksi, yleisimmin käytössä 1000 oppilasta per koulukuraattori, pääkaupunkiseudulla 800 oppilasta per koulukuraattori. Fyysisinä kuormitustekijöinä ovat yleensä mm. puutteelliset tai huonot työtilat ja työvälineet, kulkeminen eri koulujen välillä samankin työpäivän aikana, asiapapereiden kuljettaminen sekä jatkuvassa melussa oleminen. (Gråsten-Salonen 2008.)

Koulukuraattori on läsnä kouluyhteisössä, jolloin hän tulee tutuksi sekä oppilaille että henkilökunnalle. Vain olemalla osa yhteisöään, koulukuraattori voi vaikuttaa koulun toimintakulttuuriin. (Gråsten-Salonen 2013.) Laajan työkentän vuoksi tämä ei valitettavasti toteudu monessakaan koulussa. Koulukuraattori ei pysty luomaan jokaisen 500 oppilaan ja heidän perheen kanssa tuttua ja luotettavaa suhdetta. Gråsten-Salonen (2012) mukaan koulun sosiaalityön tai koulukuraattorin työn lähtökohtana on luottamuksen syntyminen ja ongelmien tuloksellinen selvittely, mitkä edellyttävät läsnä olevaa kuuntelijaa ja riittävästi aikaa.

5 PERUSTEITA KOULUSOSIONOMIN TYÖLLE

Kouluissa työskentelee lakisääteisesti (perusopetuslaki 21.8.1998/628, 15. §) moniammatillinen oppilashuoltoryhmä, johon kuuluu rehtorin, erityisopettajan ja opinto-ohjaajan lisäksi koulukuraattori, koulupsygykkari ja terveydenhoitaja. Lisäksi koululla työskentelee parina päivänä viikossa nuoriso-ohjaaja. Tämä voi ulkopuolisen silmin näyttää siltä, että turvallisia aikuisia suorastaan vilisee koulun arjessa oppilaiden tukena.

Totuus on kuitenkin se, että kuraattoreiden ja psyykkareiden ajasta suuri osa kuluu oppilashuoltoryhmän viikoittaisiin palavereihin ja sovittuihin tapaamisiin, eivätkä he ole läsnä koulun arjessa päivittäin. Koulukuraattorin, koulupsygykkarin, terveydenhoitajan ja nuoriso-ohjaajan työkenttä on hyvin laaja-alainen, eikä heidän työnsä keskity vain yhdelle koululle, vaan heillä on huolehdittavanaan useita kouluja ja täten myös suuri joukko oppilaita, lapsia ja nuoria perheineen.

Yhteiskunnassa sekä lasten ja nuorten elämässä tapahtuvista muutoksista johtuen myös monen oppilaan arki koulussa voi olla joskus hyvinkin haastavaa ja vaikeaa. Perheiden tilanteet ovat moninaistuneet mm. avioerojen, yksinhuoltajuuden ja uusperheiden lisääntymisen myötä. Vanhemmuudelle uusia haasteita ja paineita asettavat työelämän vaatimusten koventuminen ja läheistukiverkostojen niukentuminen tai puuttuminen kokonaan. (Sosiaaliportti 2012b.)

Nämä kaikki ovat vaikuttamassa lasten ja nuorten elämän hallintaan ja luonnollisesti myös arjen hallintaan koulussa horjuttaen koko kouluyhteisön hyvinvointia. Lapset ja

nuoret kantavat perheiden sisäisiä taakkoja mukanaan koulun arkeen, jolloin niistä tulee koko kouluyhteisöä koskettavia. Koponen (2002, 11) kuvailee lasten ja nuorten ja heidän perheiden ongelmia ikään kuin kipuna, joka tulee koulun arjessa esille mm. oppilaiden lisääntyneinä käytöshäiriöinä uuvuttaen niin oppilaat kuin opettajatkin.

Julkisuudessa on viime aikoina usein uutisoitu erilaisista konfliktitilanteista ja työrauhan häiriintymisestä oppitunneilla Suomen peruskouluissa. Nämä uutiset ovat herättäneet yhteiskunnassamme ajoittain kiivastakin julkista keskustelua. Esiin on nostettu kysymyksiä mm. siitä, onko meillä Suomen kouluissa olemassa tehokkaita keinoja puuttua lasten ja nuorten pahoinvointia lisääviin tekijöihin tai asioihin. Mitä seuraa, kun konkreettisia keinoja puuttumiseen ei yksinkertaisesti ole käytettävissä? Useat koulut ovat luopuneet joko osittain tai kokonaan jälki-istunnoista, joita ennen pidettiin toimivana keinona opettaa oppilaita kantamaan vastuuta omasta toiminnastaan.

Häiriökäyttäytymisestä seuraa kouluissa päivittäin erilaisia ongelmatilanteita heikentäen koulurauhaa ja aiheuttaen turvattomuutta oppilaiden sekä opettajien keskuudessa. Opettajien aika, eikä ehkä osaaminenkaan tahdo riittää oppilaiden sosiaalisten ongelmien selvittämiseen ja purkamiseen. Opettajat joutuvat Koposen (2002, 11) mukaan *”taiteilemaan opettamisen ja käytöksellään oireilevien oppilaiden huomioimisen välillä.”* Myös Wallin (2011, 21) kyseenalaistaa opettajien ajan ja osaamisen riittävyyttä vastata oppilaiden ja heidän perheiden sosiaalisiin ja psyykkisiin haasteisiin.

Useimmiten rajattomuuden taustalta löytyy hoivan ja huolenpidon sekä ohjauksen puutetta. Kuntien huonot taloudelliset tilanteet ovat johtaneet siihen, että erityisoppilaita yhä enemmän integroidaan erityiskouluista ja -luokista normaaliluokkiin. Tällainen toiminta ei mitenkään edesauta paikkaamaan näiden oppilaiden tarvetta turvallista auktoriteetista, ohjauksesta ja huolenpidosta. Nämä oppilaat tarvitsevat ehdottomasti rinnalleen koulun arkeen ihmissuhdetaitoisen aikuisen, jonka työskentelytapa on samanaikaisesti hoivaava ja ohjaava. (Koponen 2013.)

Koulutuksen myötä sosionomi (AMK) osaa toimia työssään tasa-arvoa kunnioittaen ja edistäen sekä suvaitsevaisuutta lisäten. Sosionomi (AMK) sisäistää ja on sitoutunut sosiaalialan arvoihin ja eettisiin periaatteisiin. Sosionomi (AMK) osaa ottaa ihmisen huomioon yksilönä ja ymmärtää asiakkaan tarpeet ja voimavarat. (Sosionomi AMK tutkinto 2012.)

Oppilaita tulee kohdella tasavertaisesti riippumatta heidän perhetaustoista, kulttuurista, uskonnosta, ulkonäöstä tai luonteenpiirteistä. Jokainen oppilas on huomioitava yksilönä ottaen huomioon myös hänen osallisuutensa koulun yhteisöön sekä omaan perheeseensä. Sosionomi (AMK) tuntee lasten ja nuorten tarpeet ja osaa ohjata lasta koulunkäynnissä eteenpäin tukien niitä voimavaroja, joita koulun arjessa tarvitaan. (Sosionomi AMK tutkinto 2012.)

Sosionomi (AMK) edistää oppilaiden sosiaalista hyvinvointia ja kykenee tekemään aktiivisesti havaintoja oppilaiden hyvinvointia uhkaavista tekijöistä pyrkien poistamaan niitä yhteistyössä muiden koulun oppilashuollosta vastaavien tahojen kanssa. Sosionomilla on kyky puuttua koulun arjessa ilmeneviin ongelmiin erilaisten teoreettisten lähestymistapojen kautta, sekä soveltaa erilaisia sosiaalialan teorioita käytännön työmenetelmissä. (Sosionomi AMK tutkinto 2012.)

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Opinnäytetyön tavoite

Opinnäytetyön tavoitteena on saada empiirisiä tuloksia koulusosionomin työstä Kymintehtaan koulussa mm. parkkitoiminnan avulla ja tuoda koulusosionomin työn tarvetta sekä työnkuvaa koulun työyhteisön tietoisuuteen. Tavoitteena on myös hyödyntää saatuja tuloksia tuomalla ne opinnäytetyön muodossa tietoisiksi ja näkyviksi.

Opinnäytetyön tarkoitus on nostaa esiin koulussa ilmeneviä arjen haasteita, joihin voimme tarjota toimivan ja hyvän toimintamallin. Tarkoituksena on tuoda esille sosionomin kyvyn vastata päivittäisiin haastaviin tilanteisiin, sekä toteuttaa matalan kynnyksen ja varhaisen tuen toimintaa. Aiomme toteuttaa opinnäytetyön toiminnallisen osuuden Kymintehtaan koulussa, mm. parkkitoimintana. Haluamme työllämme osoittaa, miten paljon oppilaat tarvitsevat turvallista ja läsnä olevaa aikuista, arjen sosiaalisissa haasteissa. Teemme yhteistyötä koulun moniammatillisen verkoston kanssa ja jatkuvaa asiantuntijakonsultaatiota mm. kuraattorin, psyyykkarin, opettajien ja opinto-ohjaajan kanssa.

Haastattelimme asiantuntijoita kuten parkkitoiminnan kehittäjää Jari Koposta, sekä muissa kunnissa työskenteleviä koulusosionomeja. Tarkoituksena on myös tuoda esille muiden kuntien jo käyttöön ottamia malleja sosiaalityön sovittamisesta peruskoulun arkeen Kouvolassa, sekä herätellä koulutoimesta vastaavia henkilöitä pohtimaan resurssien kohdentamista entistä tehokkaammin varhaiseen tukeen.

6.2 Toteutusympäristön kuvaus

Oppinäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin Kouvolassa Kymintehtaan koulussa. Koulu viettää tänä vuonna 130 -vuotisjuhlia. Koulussa on ala- ja yläkoulu, eli luokat 1 - 9. Alakoulussa luokkia on yhteensä kymmenen ja yläkoulun luokkia on myös yhteensä kymmenen. Oppilaita koulussa on n. 340.

Koulussa työskentelevät rehtori, apulaisrehtori, koulusihteeri, opettajia, koulunkäynninohjaajia sekä oppilashuoltoryhmäänkin kuuluvat kuraattori, oppilaanohjaaja, erityisopettajia, terveydenhoitaja, psykologi sekä nuoriso-ohjaaja. Kymintehtaan koululla oppilashuoltoryhmä kokoontuu kerran viikossa. Oppilaanohjaaja on koululla tavattavissa päivittäin, kuraattori, nuoriso-ohjaaja ja psykologi yhtenä päivänä viikossa sekä kouluterveydenhoitaja neljänä päivänä viikossa.

Parkkitoiminta toteutettiin pienessä luokkahuoneessa koulun kellarikerroksessa. Luokassa oli pulpettipaikkoja noin 6 - 8 oppilaalle ja tarvittaessa laajensimme toimintaa viereisiin huoneisiin. Saimme itse käyttää ja muokata annettuja tiloja toiminnan toimivuuden mukaan. Halusimme luoda tilasta viihtyisän, joten sisustimme tilan mm. oppilaiden piirustuksilla sekä erilaisilla kuvilla. Meillä oli käytössä oppikirjoja, joista pystyimme tarkistamaan ja antamaan opettajan neuvomat tehtävät.

6.3 Toimenpiteet ja menetelmät

Suoritimme molemmat 3. harjoittelujaksomme Kymintehtaan koululla toteuttaen pääasiassa parkkitoimintaa. Hyödynsimme myös erityisosaaminen 1. ja 2. kursseihin sisältyvät projektityöskentelyt parkkitoiminnan kehittämiseen Kymintehtaan koululla. Näin saimme pidemmällä tähtäimellä kokemusta ja näyttöä menetelmän hyödyllisyydestä ja toimivuudesta. Parkkitoimintaa ja koulusosionomin työnkuvan kehittämistä toteutettiin Kymintehtaan koululla yhteensä 15 kuukautta.

Ennen varsinaisen toiminnan käynnistämistä konsultoimme puhelimitse Parkkitoimintamallin kehittäjää Jari Koposta. Kävimme puhelimesta keskustelua koulun arjesta haasteineen mm. lasten ja nuorten lisääntyneistä ongelmista ja niiden heijastumisesta koulun arkeen, sekä sosiaalityön tarpeellisuudesta ja sovittamisesta osaksi peruskoulun rakenteita. Koponen kertoi myös omista kokemuksistaan parkkiohjaajana mm. työhön sisältyvistä haasteista sekä onnistumisista. (Koponen 2013.)

Keväällä 2013 konsultoimme Torniossa työskentelevää koulusosionomi Teija Yrjänheikkiä (Yrjänheikki 7.5.2013) siitä, kuinka koulusosionomin työ on saanut Torniossa alkunsa ja mitä se käytännössä on. Yrjänheikki on toiminut aikaisemmin koulunkäyntiavustajana, henkilökohtaisena ja luokka-avustajana sekä yleis-, että erityisopetuksessa yli 10 vuoden ajan. Nykyiseltä koulutukseltaan hän on sosionomi (AMK) ja hänellä on myös psykoterapeutin koulutus (Valviran laillistama). Hän on omalla aktiivisella työllä raivannut tiensä koulusosionomiksi. Taustallaan hänellä oli jo olemassa oleva vakituinen toimi Tornion koulutoimessa, jonka hän sai perusteltua muutettavaksi koulusosionomin toimeksi. Hän on toiminut koulusosionomina Torniossa virallisesti 1.1.2011 lähtien.

Yksi tärkeimmistä perusteluista koulusosionomin työlle oli perusopetuslain ja sitä kautta oppilashuoltotyön uudistuminen. Oppilashuoltotyöhön oli tullut selkeitä pedagogisia elementtejä, ja toisaalta yhteistyö kodin kanssa oli vakiintunut toiselle tasolle. Vanhempien kuuleminen ja ottaminen mukaan yhä enemmän lapsen koulunkäyntiä ja muuta hyvinvointia koskeviin suunnitelmiin ja toimenpiteisiin on tärkeä osa tämän päivän oppilashuoltotyötä. Perheille koulusosionomi näyttäytyy opettajaa ja rehtoria ulkopuolisempana ihmisenä ja on näin helpommin lähestyttävä myös perheiden sisäisissä asioissa (Yrjänheikki 7.5.2013.)

Toimenkuvastaan koulusosionomina Yrjänheikki kertoo olennaisimpana olevan oppilashyvinvoinnista huolehtimisen osana oppilashuoltoryhmää, oppilaskohtainen, luokkakokohtainen sekä perheiden kanssa tehtävä työ, terapeutitset tukikeskustelut ja tapaamiset kotikäyntien ja ryhmäytysten muodossa.

Koulusosionomin työhön kuuluu moniammatillinen yhteistyö kuraattorin, koulupsykologin, sosiaali- ja terveystoimen, nuorisotoimen, lasten, nuorten- ja aikuispsykiatrian kanssa. Yrjänheikin mukaan tehtävänkuva on laaja ja haasteellinen, mutta erittäin antoisa. Sosionomien valttina työelämässä koulumaailmassa hän on itse kokenut eri-

tyisesti lapsen tai perheen tai asiakasryhmän asioiden ja tarpeiden näkemisen laajemmin ja eri näkökulmista.

Syyslukukaudella 2013 panostimme molemmat parkkitoimintaan työskennellen yhtäaikaista Kymintehtaan koululla 8 viikon ajan. Tältä ajalta keräsimme tarkan yhteenvedon parkkitoiminnan hyödyntämisestä, parkkikäyntejä kertyi tältä ajalta yhteensä 158. Tänä aikana tiedotimme parkkitoiminnasta aktiivisemmin ja osallistuimme viikoittain oppilashuoltoryhmän seurantalavereihin, joissa myös markkinoimme parkkitoimintaa opettajille.

7 PARKKITOIMINTAMALLI KYMINTEHTAAN KOULUSSA

7.1 Parkkitoimintamallin soveltaminen

Parkki-toimintamalli perustuu lähtökohtaisesti yhteisöpedagogi ja työnohjaaja Jari Koposen vuodesta 1995 lähtien ja vuoteen 2011 kehittämään Parkki-toimintamalliin ja sen soveltamiseen tämän koulun ja työyhteisön tarpeita vastaavaksi. Parkki on väliintuloväline, joka mahdollistaa aikuisten yhteistyön lasten ja nuorten kohtaamisessa, joissa lapsi tai nuori on muuten kyvytön yhteistyöhön. Parkkitoimintamalli on kehittynyt yhdeksi vanhemmuuden välineeksi erilaisissa kasvatusyhteisöissä, kuten esimerkiksi koulussa. (Koponen 2004, 142.)

Koulussa työskentelevät törmäävät usein tilanteisiin, joissa oppilaiden opiskeluhalu tai -motivaatio on kadoksissa, jolloin helposti hangoitellaan vastaan tai häiritään oppituntia. Oppilaan vastaanhangoittelu ja häiriökäyttäytyminen voi olla yksi tapa saada omille tunteilleen ja tarpeilleen huomiota, jotka ovat usein nuorelta itseltäänkin piilossa. Taustalla voi olla tarve löytää turvallinen paikka purkaa ajatuksiaan, huoliaan, tulla kuulluksi ja kokea, että joku välittää.

Pahinta olisi, että asioihin ei puututtaisi, mikä saattaisi edesauttaa nuoren itsetuhoista käyttäytymistä. Vastaanhangoittelun takana on aivan yhtä tärkeä tarve toteuttaa itseään, kuin opiskelun toteuttamisessa. Asioihin puuttuminen koulussa vaatii paljon lisätyötä opettajilta. Monet voi kokea voimattomuutta ja uupumusta riittämättömyyden tunteesta. (Koponen 2004, 142.)

Koponen (2004, 143) kertoo kohdanneensa työssään koulussa, uupumuksen, johon opettajanhuoneessa muut opettajat lohduttivat sanomalla, että ilmiö on yhteinen lähes kaikilla opettajilla ja kaikilla oppitunneilla. Opettajien uupumuskin on monelle tuttua. Koponen ehdotti voivansa työskennellä niiden oppilaiden kanssa, jotka eivät kykene opiskelemaan akuutin käytöshäiriön takia. Opettamisesta ja pedagogisesta vastuusta vastaisivat opettajat, myös erityisoppilaiden kohdalla. Tästä tilanteesta syntyi parkkitoiminta.

7.2 Parkkitoiminnan käynnistyminen Kymintehtaan koululla

Toinen meistä on työskennellyt koulusosionomi-harjoittelijana Kymintehtaan koululla syksystä 2012 lähtien koulukuraattori Siiri Salmisen ohjauksessa. Yhdessä kuraattorin kanssa käytiin useita keskusteluja erilaisista työmenetelmistä ja koulun keinoista tukea oppilaita koulun arjessa. Päällimmäisenä pohdimme, kuinka koulusosionomin osaanmista ja työpanosta voitaisiin mahdollisimman tehokkaasti hyödyntää koulun arjessa. Esille keskusteluissa nousi usein Jari Koposen kehittämä Parkkitoimintamalli, ja hiljalleen heräsi idea mallintaa sitä Kymintehtaan koulun arjen vaatimuksia vastaavaksi varhaisen tuen menetelmäksi.

Esittelimme idean parkkitoiminnasta ja koulusosionomin työnkuvan kehittämisestä Kymintehtaan koulun rehtorille Petri Haapiolle. Rehtori kiinnostui ideasta ja piti hyödyllisenä sitä, että kokeilun myötä koulun arkeen saataisiin myös yksi turvallinen aikuinen lisää. Rehtori toi esille keskustelussamme samoja asioita kuin monet muut asiantuntijat aiemmin, että muutokset yhteiskunnassa ovat tuoneet uusia haasteita lasten ja nuorten sekä heidän perheiden elämäntilanteisiin. Kotien ongelmat heijastuvat erilaisina haasteina ja vaikeuksina myös koulun arjessa, eikä opettajien työnkuva ja aika riitä venymään näiden ongelmien selvittelyyn. Tästä johtuen myös sosiaalialan ammattilaiselle on selkeä tarve koulun päivittäisessä arjessa.

7.3 Parkkitoiminnan toteutus

Aloitimme parkkitoiminnan Kymintehtaan koululla lokakuussa 2012. Toiminnasta tiedotimme opettajan huoneiden ilmoitustauluilla, kertomalla opettajille, sekä viikkotiedotteissa. Rehtori puhui parkkitoiminnasta myös opettajapalavereissa ja kuraattori muistutti oppilashuoltoryhmän kokouksissa opettajia parkin käytöstä tukitoimena.

Kävimme myös luokissa kertomassa oppilaille parkista ja sen tarkoituksesta. Oppilaiden koteihin lähetettiin Wilman kautta yhteinen tiedote parkkitoiminnan aloittamisesta. Osa luokanvalvojista kertoi myös vanhempainilloissa parkin toimintaperiaatteista. Parkkitoiminnan suunnittelu- ja toteutusvaiheessa olivat aktiivisesti mukana myös kuraattori ja opinto-ohjaaja. Konsultaatiota käytiin säännöllisesti ja molemminpuolisesti kuraattorin, rehtorin ja oppilaanohjaajan kesken parkkitoiminnan sujumisesta ja siihen liittyvistä kehittämistarpeista.

Alussa parkkitoimintaa markkinoitiin opettajille etenkin kasvatusvälineenä ja rauhoituspaikkana oppilaille, jotka käytöksellään häiritsivät oppitunteja, sillä sellaiselle näytti olevan suurta tarvetta. Osallistuimme myös itse joidenkin luokkien oppitunneille, joko tuntiopettajan, kuraattorin tai luokanvalvojan pyynnöstä, seuraamaan yksilö- ja ryhmätasolla luokan toimintaa. Yleensä pyyntö kohdistui yksilön tai ryhmän jatkuvaan häiriökäyttäytymiseen ja erilaisiin työrauhaongelmiin.

Parkkitoimintaa toteutettiin pääsääntöisesti parkin omissa tiloissa. Parkki oli avoinna ja käytettävissä joka päivä klo 9 – 15, tarvittaessa pidempään. Olimme tuolloin aina tavoitettavissa, opettajien tai oppilaiden saatavilla. Oppilaat lähetettiin opettajan kehoituksesta, joko oppitunnin häiriköinnistä, kotitehtävien laiminlyönnin, poissaolojen, myöhästymisien tai tekemättömien kokeiden takia.

Oppilaiden oli tehtävä annetut tehtävät ja tarvittaessa sen jälkeen keskustella mm. omista arjen haasteista ja mieltä painavista asioista. Monesti oppilaat alkoivatkin jutella ja samalla pääsimme keskustelemaan mm. opiskelumotivaatiosta ja oman käytöksen sekä valintojen vaikutuksesta oppilaan elämään ja tulevaisuuteen.

8 POHDINTA JA OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI

8.1 Pohdinta

Koulun arki koostuu päivittäisistä rutiineista kuten, aamunavauksista, oppitunneista, välitunneista, ruokailuhetkistä, sekä kouluyhteisön yhteisistä tilaisuuksista ja juhlista. Arki koulussa vaatii sujuakseen hyvinvoivan yhteisön. Koulun yhteisöön kuuluu olennaisesti oppilaat ja opettajat, mutta myös koulun muu henkilökunta, sekä parina päi-

vänä viikossa koululla käyvät koulukuraattori, koulupsyykkari ja nuoriso-ohjaaja. Myös terveydenhoitajalla on koululla omat vastaanottoajat, mutta hänkään ei ole koulun arjessa läsnä päivittäin ja vastaanotto täyttyy hyvin pitkälti ennalta sovituista tapamisista.

Hyvinvointi koulun arjessa koostuu turvallisesta ja mielekkästä ympäristöstä, jossa opettajilla ja oppilailla on hyvä työrauha. Wallilan (2011, 106) mukaan edistämällä rakentavaa vuorovaikutusta yhteisön jäsenten välillä, sekä luomalla välittävää ilmapii-riä, voidaan turvata hyvinvointia koulun arjessa. Myös itse koimme, että tällaisella toiminnalla pystytään kasvattamaan yhteisön jäsenten sosiaalista pääomaa ja ehkäisemään ongelmien moninaistumista.

Sosionomin koulutus antaa laaja-alaiset valmiudet ja ammattitaidon lasten ja nuorten parissa tehtävään työhön. Tämän opinnäytetyön toiminnallisen osuuden aikana olemme saaneet vahvaa kosketuspintaa koulun arkeen ja sen haasteisiin. Koulun arjessa on selkeästi havaittavissa, että ehkäisevälle työlle on olemassa suuri tarve. Koulun arjesta, puuttuu turvallinen ja päivittäin läsnä oleva aikuinen, jolla olisi aikaa nähdä, kuulla ja kuunnella oppilaita, sekä tehdä havaintoja kouluyhteisön hyvinvoinnin tilasta.

Uskomme vahvasti siihen, että sosionomeilla on hyvät mahdollisuudet olla yhteistyössä luomassa parempaa tulevaisuutta oppilaitosten arkeen. Kouluyhteisön hyvinvointia edistämällä voimme vaikuttaa myös siihen, että Suomi edelleenkin säilyisi kärkisijoilla oppimistuloksillaan kansainvälisessä Pisa-oppimistutkimuksessa. Myös Mäkelä-Rönholm (2006, 49 – 50) toteaa, että oppilaan hyvinvoinnilla on tiettävästi erityinen merkitys myös oppimistuloksiin.

Jotkut opettajat toivat keskusteluissa esille kokevansa oppilaiden huoltajien kohtaamisen erityisen haastaviksi erityisesti silloin, jos oppilaan huoltajalla on sellainen asenne, ettei halua tai ei jaksu puuttua oman lapsensa negatiiviseen toimintaan koulussa. Jotkut vanhemmat ovat käyttäneet hyvinkin räikeää kieltä opettajia kohtaan ilmoittaessaan selkeästi kantansa siitä, että on koulun tehtävä asettaa rajat oppilaille ja vahtia, että niiden sisällä pysytään. Sosionomin tuki voisi olla helpotus monelle opettajalle linkki-ihmisenä koulun ja kodin välillä etenkin silloin, kun yhteistyöaloite liittyy oppilaan sosiaalisiin ongelmiin koulun arjessa.

8.2 Oma oppiminen

Yhtenä suurimpana haasteena parkkitoiminnan toteuttamiselle oli työyhteisön osittain ennakkoluuloinen ja ehkä hieman epäilevä suhtautuminen uudenlaiseen toimintamalliin. Uuden toimintamallin omaksuminen ja käyttöön ottaminen vaati paljon aikaa ja työtä, jossa mm. kuraattorin, psykologin ja oppilaanohjaajan tuki olivat myös merkittäviä. Sosiaalityön tuleminen entistä näkyvämmäksi osaksi koulun arkea oli työyhteisölle uutta ja erikoista. Myös itse koimme, että sosiaalialan työntekijöinä oman roolimme sovittaminen osaksi koulun työyhteisöä vaati aikaa ja pitkäjänteisyyttä. Saimme usein olla perustelemassa toimintaamme ja kertomassa, mitä sosionomi oikeastaan ammattina tarkoittaa ja mitä sosionomin työnkuvaan koulussa kuuluu.

Parkkitoiminnan toteuttaminen ja tulosten saavuttaminen vaati meiltä itseltämme ennen kaikkea oma-aloitteisuutta, aktiivisuutta ja jatkuvaa oman toiminnan tarkastelua, sekä kehittämistä. Pyysimme usein avoimessa keskustelussa opettajilta rakentavaa palautetta parkkitoiminnasta, sekä esittämään omia toiveitaan parkkitoiminnan suhteen. Ne opettajat, jotka aktiivisesti hyödynsivät parkkia, antoivat meille myös rakentavaa palautetta sekä vinkkejä menetelmän kehittämiseksi.

Parkissa keskustelimme oppilaiden kanssa myös heidän ajatuksistaan ja tuntemuksistaan parkkitoiminnasta. Meille oli alun perin erityisen tärkeää luoda sellainen toimintamalli, jolla voidaan myönteisin keinoin vaikuttaa oppilaisiin ja vahvistaa heidän omaa osallisuuttaan. Aluksi parkkikäynneistä nousi vilkasta ja uteliaisuuden sävyttämää keskustelua oppilaiden keskuudessa. Osa oppilaista halusi parkkiin vain nähdäkseen, mitä siellä oikeastaan tapahtuu. Myös opettajien keskinäiset pohdinnat parkin olemassa olost ja siitä, mitä siellä tehdään, kantautuivat usein korviimme.

Oppilaat kokivat pääsääntöisesti parkkikäynnit positiivisina, vaikka joutuivatkin keskustelemaan ja vastaamaan siellä omasta toiminnastaan. Joskus joitakin oppilaita piti hakea parkkiin ja varmistaa heidän saapuminen sinne. Luotettavan vuorovaikutussuhteen luominen oppilaisiin oli joidenkin kohdalla helpompaa, kuin toisten.

Oppilailla meni jonkin aikaa erottaa meidän roolimme opettajan roolista, ja kun he sen oivalsivat, alkoivat he enemmän puhua asioistaan meille. Halusimme tietoisesti näyttäytyä oppilaille erilaisessa roolissa, aikuisena, jolla on aikaa heille ja joka on kiinnostunut oppilaan kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista eli muustakin kuin oppiaineiden ar-

vosanoista. Kun oppilas tuli parkkiin halusimme auttaa häntä etsimään syitä ongelman taustalta ja sitä kautta lähteä tukemaan oppilasta.

Joskus oli vaikeaa tasapainotella oman ammatillisen roolin ja henkilökohtaisen persoonan esille tuomisessa. Oli oltava tarkkana, ettei lähde liikaa mukaan oppilaiden omiin juttuihin, tai ns. kaveeraamaan, vaikka he sitä selkeästi joskus hakivatkin. Jokainen oppilas on ainutkertainen, ainutlaatuinen yksilö, ja jokaisella on oikeus koulussa tulla kohdelluksi tasa-arvoisesti koulumenestyksestään ja perhetaustastaan riippumatta. Koulusosionomin työssä korostuu taito kohdata lapsia ja nuoria. Saimme oppilaiden kohtaamiseen hyviä eväitä kuraattorilta, joka oli pitkään tehnyt oppilaiden kanssa työtä yksilö- ja ryhmätasolla.

Opettajien taholta esille tuli mm. sellaisia ongelmia, että he eivät tienneet, milloin parkki oli avoinna tai, että jonakin päivinä kaivattiin joustoa aamun aukioloon ja jonakin päivinä taas iltapäivään. Muutimme joitakin kertoja aikataulumme opettajien pyynnöstä, koska halusimme näyttää, että olemme joustavasti ja helposti saatavilla tarpeiden mukaan. Tiedotimme aikatauluista ja niiden muutoksista ilmoitustauluilla etukäteen ja poissaoloistamme ilmoitimme lisäksi koulun yleisessä viikkotiedotteessa.

Alussa meillä oli käytössä parkkilähetteet, joihin pyysimme opettajia kirjaamaan oppilaan nimen, luokan, syyn parkkiin lähettämiseksi sekä kellon ajan milloin oppilas on lähetetty parkkiin. Tarkoituksena oli, että oppilas tuo parkkilähetteen mukanaan parkkiin ja parkkiohjaaja kuittaa sen nähdyn, jonka jälkeen oppilas palauttaa parkkilähetteen opettajalle ja näin voimme seurata, että oppilas varmasti käy parkissa, eikä ”liivahda” esim. ulos tai kotiin. Parkkilähetteen täyttäminen vaati kuitenkin useimpien opettajien mielestä liikaa aikaa, eikä parkkilähetteitä välttämättä ollut juuri sillä hetkellä lähettyvillä. Parkissa oli myös toimiva puhelinyhteys jokaiseen luokkaan ja kehoitimme opettajia soittamaan parkkiin, kun lähettävät oppilaita sinne. Toiset käyttivät tätä vaihtoehtoa ja se toimi hyvin, toiset eivät koskaan soittaneet.

Jos olisimme toimineet virallisesti koulun työntekijöinä, olisimme todennäköisesti saaneet käyttöömmme Wilmatunnukset, jotka olisivat huomattavasti helpottaneet parkkikäyntien seurantaa. Nyt jouduimme tyytymään lähinnä suulliseen ja viestilappusten välityksellä tapahtuneeseen tiedonvaihtoon opettajien kanssa.

Osa opettajista tuntui selkeästi sivuuttaneen parkkitoiminnan, ehkä he eivät nähneet sen merkitystä oppilaan tukemisen kannalta. Aistittavissa oli myös selkeästi, että uudenlaisen toimintamallin omaksuminen oli vaikeampaa niille opettajille, jotka olivat vuosien ja jopa vuosikymmenien ajan selvinneet työstään ilman ulkopuolista tukea. Toisaalta joukossa oli varmasti myös opettajia, joilla oli olemassa vahva auktoriteetti ja hyvä suhde oppilaisiin, jolloin myös oppitunnit sujuivat ilman ulkopuolista tukea. Jokaisella opettajalla on oma tapansa työskennellä, ja ymmärsimme, että sitä tulee kunnioittaa. Emme halunneet painostaa ketään yhteistyöhön, mutta jossain tilanteissa oma ammattitylpeys olisi voinut olla vahvempi.

8.3 Tilaajan palaute

Kymintehtaan rehtori tunnisti ja tunnusti koulun arjessa esiintyvät haasteet ja näki kehityskelpoisena idean siitä, että koulun arjessa työskentelisi sosiaalitoimen alainen sosionomi. Sosionomin työnkuvassa korostuisi erityisesti yhteistyö oppilaiden perheiden kanssa ja erilaisten perheiden sisäisten sosiaalisten ongelmien tunnistaminen koulun arjessa. Se mahdollistaisi nykyistä toimintamallia paremmin varhaisen puuttumisen myös kodin arkeen ja perheiden sisäisiin ongelmiin, jotka väistämättä heijastuvat koulun arkeen.

Koulu on työyhteisönä moniammatillinen kenttä, jossa jokaisella työntekijällä on oma tehtävänsä ja roolinsa, joita tulisi edelleen selkiyttää. Kuten jo aikaisemmin on todettu, ei ole tarkoituksen mukaista, että opettajat venyvät äärirajoilleen ratkoessaan oppilaiden sosiaalisia ongelmia koulun arjessa, kun heidän pääasiallinen työtehtävänsä on opettaa.

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden aikana ja etenkin sen loppua kohden tunne siitä, että sosiaalityölle koulun arjessa on suuri tarve, vain vahvistui. Tilaajatahon mielestä idea koulusosionomista koulun perhetyöntekijänä olisi erittäin kehityskelpoinen. Kouluun kaivattaisiin sosiaalialan työntekijää, erityisesti edistämään koulun ja kodin välistä yhteistyötä. Koulusosionomi nähtäisiin mielellään myös ns. linkki-ihmisenä moniammatillisessa verkostossa koulun ja sen ulkopuolisten ammattilaisten välillä.

8.4 Jatkotutkimusehdotuksia

Jatkotutkimusta siitä, kuinka sosionomin työnkuvaa voitaisiin vielä enemmän ja tehokkaammin hyödyntää tarvittaisiin kipeästi. Mietityttämään jäi etenkin ajatus siitä, että koulusosionomin tulisi toimia koulun arjessa sosiaalitoimen eikä sivistystoimen alaisena työntekijänä.

Lastensuojelun kanssa verkostoituminen voisi madaltaa koulun kynnystä esim. lastensuojeluilmoituksen tekemiselle ja lastensuojelutarpeen selvittämiseksi. Lastensuojelun ja koulun yhteistyö ei mielestämme ollut tarpeeksi näkyvää ja sujuvaa. Kouvola voisi hyvin ottaa askeleen kohti Rauman toimintamallia.

Raumalla toteutettiin Sosiaalityö oppilaitoksissa -hanke (1.8.2004 - 31.7.2006), jonka päätavoitteena oli luoda toimiva yhteys koulun oppilashuollon ja sosiaalitoimen välille. Tavoitteen taustalla oli mm. löytää entistä tehokkaampia keinoja varhaiseen puuttumiseen koulun arjessa ilmeneviin ongelmiin ja ennaltaehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä. Tässä toimintamallissa 3 sosiaaliohjaajaa (sosionomi AMK) verkottui keskeisten yhteistyökumppaneiden kanssa luoden linkin oppilashuollon ja sosiaalitoimen välille. Hankkeen myötä kouluilla työskentelevät sosiaalitoimen alaiset työntekijät alkoivat toimia työpareina lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa. Käytännössä sosiaaliohjaajat osallistuivat säännöllisesti lastensuojelun ja sosiaaliviraston työntekijöiden palaveriin ja saivat myös käyttöoikeudet sosiaalityön atk-ohjelmistoon lastensuojelun tiedostoihin. Hankkeen myötä osoittautui erittäin selväksi se tosiasia, että juuri tämänkaltaisia resursseja koulun arkeen tarvitaan, kouluyhteisön hyvinvointia edistämään. Tämä toimintamalli on hankkeen päättyttyä jäänyt pysyväksi toimintamuodoksi Raumalle. (Sosiaalityö oppilaitoksissa -hankkeen loppuraportti 2006.)

LÄHTEET

- Alanko-Kahiluoto, O. 2010. Valtuustoaloite koulusosionomien palkkaamiseksi. 17.02.2010. www.outialanko.fi internetsivut. Saatavissa: <http://www.outialanko.fi/politiikka/kunnallispolitiikka/valtuustoaloitteet/valtuustoaloite-koulusosionomien-palkkaamiseksi> [viitattu 8.4.2014].
- Gråsten-Salonen, H. 2008. Koulukuraattorien eli koulun sosiaalityöntekijöiden mitoituksesta. Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry. 25.2.2008.
- Gråsten-Salonen, H. 2012. Koulukuraattori lapsen, nuoren ja perheen tukena – käytännön työstä opiskeluhoitolain valmisteluun. Saatavissa: http://www.lskl.fi/files/1600/Hanna_Grasten_Salonen.pdf [viitattu 12.4.2014]
- Gråsten-Salonen, H. 2013. Koulukuraattori eilen, tänään ja huomenna. Saatavissa: <http://www.talentia.fi/koulukuraattorit> [viitattu 11.4.2014]
- HE 66/2013 vp. Eduskunnan internetsivut. Saatavissa: <http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=HE+66/2013&base=erhe&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WORD> [viitattu 4.3.2014].
- Henkilötietolaki 621/1999.
- Heinämäki, L. 2007. Varhaista tukea koulun arkeen – Työvälineenä kehittämisvalikko. Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/Kouluhyvinvoinnin_kehittaminen/liitteet/Op67.pdf [viitattu 5.5.2014].
- Juusola, M. 2011. Vahvaksi rakastetut lapset. 1. painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Koponen, J. 2004. Arjen kautta ammatillisuuteen – jaettu vanhemmuus ja Parkki-toimintamalli. Teoksessa: Kristeri, I. (toim.) Näe minut. Vanhemmuus ja lapsen kohtaaminen, s. 133 – 149.
- Koponen, J. 2013. Puhelinhaastattelu. 22.4.2013.

Kulonen, S. 2013. Kasvun ja oppimisen tuen polkuja Nastolassa.. Kasvun ja oppimisen tuen kehittämissuunnitelma. [www.nastola.fi internetsivut](http://www.nastola.fi/internetsivut). Saatavissa: http://www.nastola.fi/koulutus/pdf/Kehittamissuunnitelma_2013.pdf [viitattu 8.4.2014].

Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta 1287/2013.

Laki sosiaalihuollon ammatillisista kelpoisuusvaatimuksista 272/2005.

Lämsä, A-L. (toim.) 2013. Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy.

Mäkelä-Rönholm, M. 2006. Artikkel: Kokemuksia koulusta. Aikuinen vanhemmuus, katoavan kasvatuksen jäljillä. Hermanson, E. & Martsola, R. (toim.). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

OAJ työolobarometri 2014. Opettajabarometri_medialle_23.4.2014. PowerPoint-esitys. Saatavissa: https://www.google.fi/webhp?source=search_app&gfe_rd=cr&ei=_xBpU9eEFomO8Qfe3YC4CQ#q=Opettaja+Barometri+Medialle+23.4.2014.&spell=1 [viitattu 6.5.2014].

Opettaja-lehti 1-2/2014. Opettaja-lehti juttusivu. Opettaja.fi. internetsivut. Saatavissa: <http://www.opettaja.fi/cs/Satellite?c=Page&pagename=OpettajaLehti%2FPage%2Fjuttusivu&cid=1351276519632&juttuID=1355755568772> [viitattu 4.3.2014].

Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus [viittaus 25.4.2014].

Pulkkinen, L. & Launonen, L. 2005. Eheytetty koulupäivä. Lapsilähtöinen näkökulma koulupäivän uudistamiseen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Salminen, S. 2013. Koulukuraattori sosiaalipedagoginen ryhmätyöskentely. Lapsinäkökulmainen työskentely lasten sosiaalisten taitojen vahvistamiseksi. Opinnäytetyö. Sosiaaliala ylempi AMK. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Saloviita, T. 2007. Työrauha luokkaan. Löydä omat toimintamallisi. Juva: PS-kustannus.

Sosiaaliportti. 2012a. Koulun sosiaalityön haasteita. Työn kehittäminen. Sosiaaliportin internetsivut. Päivitetty 5.11.2012. Saatavissa: http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva_lastensuojelu/toimintamuotoja/oppilashuolto_ja_koulun_sosiaalityo/ [viitattu 26.2.2014].

Sosiaaliportti. 2012b. Oppilashuolto ja koulun sosiaalityö ehkäisevänä lastensuojeluna. Saatavissa: http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva_lastensuojelu/toimintamuotoja/oppilashuolto_ja_koulun_sosiaalityo/ [viitattu 20.3.2014]

Sosiaalityö oppilaitoksissa -hankkeen loppuraportti 2006. Rauman kaupungin internetsivut. Saatavissa: http://www.rauma.fi/sosiaali-ja_terveyspalvelut/hallinto/projektit/Lopputyo_lopullinen_versio.pdf [viitattu 10.3.2014].

Sosionomi AMK tutkinto. 2012. Sosiaaliportin internetsivut, päivitetty 28.8.2012. Saatavissa: http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/ [viitattu 3.3.2014].

THL. 2014a. Oppilas- ja opiskelijahuolto. Saatavissa: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/oppilas_ja_opiskelijahuolto [viitattu 12.4.2014]

THL. 2014b. Tuki varhaiskasvatuksessa. Saatavissa: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/lapsen/tuki_varhaiskasvatuksessa [viitattu 7.2.2014].

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2014. Ammattinetti. Kuraattori. Saatavissa: http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/287_ammatti [viitattu 1.4.2014]

Varhaisen tuen käsikirja. 2012. Pieksämäen kaupunki. Saatavissa: <http://www.pieksamaki.fi/files/KASIKIRJAjulkinenversio.pdf> [viitattu 17.2.2014].

Varhaisen tuen perhetyö. 2014. Sosiaali- ja terveystoimi. Helsingin kaupunki. Päivitetty 7.1.2014. Saatavissa:

http://www.hel.fi/hki/Sosv/fi/Perheiden+palvelut/varhaisen_tuen [viitattu 17.2.2014].

Varhainen tuki – Kohti hyviä käytäntöjä -opas. 2008. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Saatavissa:

<http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/69e094004a1563bd951bf5b546fc4d01/VarhTukiNETTI.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=69e094004a1563bd951bf5b546fc4d01> [viitattu 5.5.2014].

Wallin, A. 2011. Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Yrjänheikki, T. koulusosiologi. Sähköposti tiedoksianto 7.5.2013.